

Pietų Europos gerovės modelis: Ispanijos atvejo problemos

Arvydas Guogis

*Mykolo Romerio universitetas
Valakupių g. 5, LT-10101 Vilnius*

Anotacija. Straipsnyje apžvelgiama Pietų Europos gerovės valstybių ir Ispanijos gerovės tipo problematika. Jame laikomasi požiūrio, kad Pietų Europoje susiformavo atskiras, specifiškas gerovės modelis, kurį blogiausiu atveju galima laikyti korporatyviniobismarkinio modelio posisteme, o geriausiu atveju – visai savarankišku modeliu. Autorius pateikia argumentus „už“ ir „prieš“ atskiro Pietų Europos socialinio modelio išskyrimą, tačiau jo pozicija dėl atskiro modelio egzistavimo Graikijoje, Italijoje, Portugalijoje ir Ispanijoje yra pakankamai aiški. Atskiru atveju, remiantis istorine-struktūrine analize, straipsnyje analizuojamas Ispanijos gerovės valstybės tipas. 2008–2012 metų ekonominės krizės pasėkoje Ispanijoje suprastėjus ekonominiams-socialiniams rodikliams, kyla natūralus klausimas dėl Ispanijos gerovės modelio patikimumo ir gyvybingumo. Straipsnyje atlikus teorinę-empirinę Ispanijos atvejo analizę ir atskleidus Ispanijos sistemos stipriąsias ir silpnąsias puses, nėra prognozuojami jos vykdomų socialinių reformų rezultatai, nėra aiškios ir tolesnio vystymosi perspektyvos.

Raktažodžiai: *socialinė politika, socialinė apsauga, gerovės modeliai, Pietų Europos gerovės valstybės modelis, Ispanijos gerovės tipas.*

Keywords: *social policy, social security, welfare models, South European welfare model, Spanish welfare type.*

Įvadas

Pastaraisiais metais Vakarų šalyse pasirodė nemažai publikacijų, kuriose stengiamasi apibrėžti Pietų Europos gerovės valstybių bruožus, nors Lietuvoje tam buvo skiriama aiškiai nepakankamai dėmesio. Lietuvos turistų pamėgtiems kraštams mokslinio tyrinėjimo požiūriu nebuvo skirta adekvati vieta iki pat pastarųjų metų įvykių Pietų Europoje, kai sušlubavo jos ekonomika ir pašlijo socialiniai reikalai. Dabar visas pasaulis žiūri į Pietų Europą kaip „per padidinamąjį stiklą“ dėl kur kas liūdnėsių priežasčių. Visos Pietų Europos šalys 2010–2011 metų sandūroje atsidūrė prie „valstybinio nemokumo“ ribos, o Graikijai, turin-

čiai daugiausia viešojo sektoriaus įsiskolinimų, iškilo visai reali valstybės bankroto grėsmė. Ar Pietų Europos modelis dar gyvybingas? Ar yra išeičių Pietų Europos valstybėms stabilizuoti viešuosius finansus? O gal pats Pietų Europos modelis struktūriškai ir administraciškai yra toks ydingas, kad jį reikia keisti iš esmės? Straipsnyje pasistengsime apibrėžti Pietų Europos socialinio modelio specifiką – ją nutolinant nuo klasikinės tipologijos. Šiame kontekste pabandysime apibrėžti svarbiausius Pietų Europos valstybių bruožus (I dalis), o II dalyje pateiksime Ispanijos, kaip vienos iš Pietų Europos valstybių, atvejo analizę. Dar 2010–2011 metais atrodė, kad Ispaniją kur kas mažiau negu Graikiją ir Portugaliją palietė pastarųjų metų viešųjų finansų krizė, be to – tai yra viena iš didžiųjų Europos Sąjungos ekonomikų, kuriai atsilaukyti krizės sąlygomis tarsi būtų ir lengviau. Tačiau atėjus 2012 metams paaiškėjo, kad Ispanija pagal kiekvieną mėnesį blogėjančius ekonominius ir socialinius rodiklius vežasi Graikiją ir joje situacija tampa kur kas kritiškesnė negu Portugalijoje ir Italijoje. Autorius visą dėmesį telkia istorinei-struktūrinei Ispanijos, kaip Pietų Europos modelio, valstybės socialinės sferos analizei, parodo jos silpnynes ir teigiamas ypatybes, tačiau nesiima konkrečiau prognozuoti Ispanijos ateities įvykių ar reformų baigties.

Bendriausiais bruožais Pietų Europos gerovės sistemos pasižymi pagrindiniais instituciniais korporatyvinio tipo gerovės bruožais. Vis dėlto jų vėlyvas vystymasis bei atsilikimas kartu su daugybe socialinės struktūros ir ekonomikos panašumų leidžia Pietų Europos šalis išskirti į atskiro modelio kategoriją. Iškyla klausimas, ar šis modelis sudaro visiškai atskirą specifinę sistemą, ar tik – korporatyvinio modelio posistemę. Tačiau Pietų šalys nėra vienodos. Gali būti skiriami du jų tipai – vieną sudarytų Iberijos pusiasalio šalys – Ispanija ir Portugalija, kitą – Italija ir Graikija. Šią specifiką sudaro gana skirtingos šių šalių istorinės tradicijos ir ypač skirtingas patronažo ir klientelizmo vaidmuo. Šiame kontekste paliksime neaptartą dviejų mažųjų Pietų Europos šalių – Kipro ir Maltos – specifiką.

I. Argumentai „už“ ir „prieš“ Pietų Europos gerovės valstybės modelį

Praėjusio amžiaus 10-ojo dešimtmečio viduryje prasidėjo akademiniai debatai dėl Pietų Europos gerovės valstybių. Tokia reakcija pasireiškė po to, kai žymiausias gerovės valstybių tyrimų metodologas G. Esping-Andersenas neišskyrė atskiro Pietų Europos modelio, faktiškai priskirdamas Pietų Europos šalis korporatyviniam-bismarkiniam-konservatyviam modeliui, kuris socialinėje apsaugoje rėmėsi buvusia priklausomybe darbo rinkai – gautų pajamų dydžiu ir „uždirbtu“ darbo stažu [3]. Tačiau nemažai autorių apibrėžė atskirą „lotynišką“ modelį [12] arba pusiau periferinę gerovės valstybių grupę [10, 16] susidedančią iš Graikijos, Italijos, Portugalijos ir Ispanijos.

Svarbiausius argumentus dėl Pietų Europos gerovės valstybės modelio pateikė M. Ferrera [4, p. 17–37]. Italų mokslininkas ir jo pasekėjai [6, p. 110–145] taip apibrėžia svarbiausius šio modelio bruožus:

- 1) Labai fragmentiška korporatyvinė pajamų kompensavimo sistema, kurioje išryškėja vidinė poliarizacija ir didelės atskiros išmokos (ypač pensijų atveju) privi-

- legijuotoms gyventojų grupėms (pvz., valstybės tarnautojams), kuris egzistuoja kartu su didelėmis socialinės apsaugos spragomis (pvz., paslaugų srityje).
- 2) Žemas valstybės įsikišimo į gerovės sferą laipsnis ir prieštaringa viešojo ir neviešojo sektorių samplaika.
  - 3) Didelė Katalikų Bažnyčios įtaka (išskyrus Graikiją).
  - 4) Klientelizmo ir patronažo egzistavimas, skatinantis selektyvų išmokų rūšių pasiskirstymą.
  - 5) Nutolimas nuo korporatyvinių tradicijų sveikatos apsaugoje ir nacionalinių sveikatos tarnybų, paremtų universaliais principais, sukūrimas.
  - 6) Efektyvios, racionalios veberinio tipo administracijos trūkumas, politinės kultūros apilietiškumas ir pilietinės visuomenės silpnumas, kuris skatina biurokriatizaciją.
  - 7) Partijų, kaip svarbiausių socialinių interesų reiškėjų, svarba ir radikalios kairiosios kultūros egzistavimas, kuris neleidžia formuotis konsensuso politikai.

G. Bonoli, aiškindamas Viduržemio jūros šalių specifika, pasiekia dar daugiau aiškumo klasifikuodamas gerovės valstybes. Jis kritiškai vertina G. Esping-Anderseno dekomodifikaciją kaip nulemiančią gerovės modelio specifika. G. Bonoli teigia, kad dekomodifikacija neleidžia pakankamai gerai atskirti Bismarko ir Beveridžo, kuris pagrindė universalias socialines teises, požiūrių į socialinę politiką. Jis siūlo alternatyvą – „sujungti“ abu požiūrius į gerovės valstybių klasifikaciją. Vienu atveju jis susitelkia į „kiek daug“ dimensiją (pabrėžiamą anglosaksų literatūroje), kitu atveju – į „kaip“ dimensiją socialinėje politikoje (pabrėžiamą kontinentinės Europos ar prancūzų literatūroje). Empirine pirmos dimensijos išraiška jis laiko socialinių išlaidų nuo BVP dalį. Antros dimensijos išraiška G. Bonoli laiko socialinių išlaidų dalį, kuri yra finansuojama įmokomis. Šie rodikliai leidžia G. Bonoli identifikuoti keturis šalių tipus – anglosaksų šalis, kontinentinės Europos valstybes, Šiaurės šalis ir Pietų Europos valstybes. Pagal G. Bonoli, vadovaujantis anksčiau minėtu principu, Pietų Europa yra ne korporatyvinio-bismarkinio modelio posistemė, o savarankiškas modelis [2, p. 351–372].

Nepaisant visų išvardytų argumentų už atskirą Pietų Europos modelį pagįstumo, yra būtina atsižvelgti į toliau išdėstytus kontrargumentus. Pirmiausia, ne visos Pietų Europos šalys yra katalikiškos. Antra, ne visos Pietų Europos šalys yra vienodai klientelistinės. Klientelizmo daugiau yra Graikijoje ir Italijoje negu Ispanijoje ir Portugalijoje. Taip pat Graikijos ir Italijos sistemos yra labiau fragmentiškos, o Ispanijos ir ypač Portugalijos – mažai fragmentiškos [4, p. 19]. Nors visose Pietų šalyse yra svarbios senatvės pensijos ir iš dalies – neįgalumo pensijos, bet tik Italijoje pensijų atkūrimo norma yra didelė ir viršija Europos Sąjungos vidurkį, o Portugalijoje ir Graikijoje jam gerokai nusileidžia [9, 14, p. 46]. Taip pat skiriasi šalių sveikatos apsaugos universalumo laipsnis. Jis didžiausias Ispanijoje, kur nacionalinė sveikatos apsaugos sistema apima 98,5 proc. gyventojų, kai, pvz., Portugalijoje – jau tik 75 proc. gyventojų. Skiriasi ir socialinio draudimo dalis sveikatos apsaugos sistemose. Graikijoje ir Italijoje jis sudaro 40 proc. visų sistemos išlaidų, o Iberijos pusiasalio šalyse – 10–20 proc. išlaidų [8].

II. Ispanijos atvejo problemos

1. Ispanijos gerovės tipas

Šiuolaikinės Ispanijos gerovės politika ir tai, ką pripažįstame kaip Ispanijos gerovės valstybę, labai priklausė nuo pasikeitimų, kurie įvyko po diktatoriaus Francisko Franko mirties 1975 metais. Posūkis į demokratiją Ispaniją iš dalies atitraukė nuo bismarkinio gerovės modelio ir priartino prie Šiaurės gerovės modelio. Po Franko mirties Ispanija perėjo dvigubą modernizaciją – politinės demokratijos ir ekonomikos. Vis dėlto šeimos vaidmuo ir tradicijos visuomenėje tebeturi didžiulę įtaką gerovės programoms. Jeigu Ispaniją palygintume su Graikija ir Pietų Italija, tai klientelizmo Ispanijoje yra gerokai mažiau, tačiau kai kurios jo apraiškos ir didesnė sistemos fragmentacija leidžia priskirti Ispaniją Pietų Europos korporatyviniam-klientelistiniam modeliui, kuris turi nemažų skirtumų nuo Prancūzijos ar Vokietijos korporatyvinio-konservatyvaus modelio [5, p. 37–39]. Tai – socialinio draudimo socialinės apsaugos modelis, besiremiantis socialine partneryste darbo rinkoje ir socialinėje politikoje bei katalikiška socialine subsidiarumo samprata [13, p. 180–183]. Politinis prioritetas suteikiamas pensijoms ir universaliai, labai socializuotai sveikatos apsaugai. Vis dėlto kitose srityse valstybės vaidmuo suteikiant gerovę išlieka silpnas, akivaizdus nesugebėjimas šalyje kovoti su ikimoderniu partiniu patronažu ir klientelizmu. Iki 2008–2012 metų ekonominės krizės šalis sprendė problemą – ar siekti ekonominio, ar socialinio efektyvumo. Pastaroji krizė, kai nedarbas šoktelėjo iki 24,4 proc. ir susitraukė Ispanijos eksporto rinkos, nusvėrė „svarstyklių lėkštę“ ekonominio efektyvumo siekimo kryptimi [11].

2. Socialinių programų augimas

Iki 1975-ųjų metų socialinės politikos sritimis Ispanijoje buvo pajamų kompensavimo sistema senatvės, nedarbo ir ligos atvejais, taip pat sveikatos apsauga, socialinės globos paslaugos, šeimos politika, būstų išlaikymo ir aprūpinimo politika bei švietimas. Pagal 1963 metų Pagrindinį įstatymą buvo sukurta Seguridad Social (socialinė apsauga) samdomiems darbuotojams [15]. Taip pat buvo sukurta Asistencia Sanitaria de la Seguridad Social (ASSS) – sveikatos apsaugos sistema dirbantiesiems ir jų šeimų nariams. Sulaukę pensinio amžiaus gyventojai gaudavo pensijas, o tie asmenys, kurie nesukaupė pakankamo darbo stažo, galėjo gauti „pensiones asistenciales“. Franko režimas mokejo pensijas ir valstiečiams. Tačiau vyriausybė mažai rėmė bedarbius.

Šeimos ir globos politika Ispanijoje, valdant Franko, išliko silpna. Trūko korporatyvinių bismarkinio modelio priemonių – viskas buvo laikoma valstybės rankose. Tačiau kiti Ispanijos valstybės bruožai atitiko bismarkinį modelį [13, p. 180].

Gerovės programų reformos pradėtos po 1982 metų rinkimų, kuriuos laimėjo socialistai. Socialistų partija įvedė paramą lėšomis socialiniam būstui, sveikatos apsaugai ir švietimui ir nuo buvusių atlyginimų priklausančias išmokas senatvės, neįgalumo, ligos ir našlystės atvejais [15]. Bendrasis sveikatos įstatymas, kuris buvo priimtas 1986 metais,

sujungė viešąsias socialines paslaugas, viešąsias sveikatos paslaugas ir paramą vargšams. Reikšmingiausiu įvykiu Ispanijos istorijoje tapo 1989 metais sukurta universali valstybinė sveikatos apsaugos sistema.

Socialinių reikalų ministerija, kuri buvo įkurta 1988 metais, po 1990-ųjų metų decentralizavo socialinių paslaugų teikimą ir padarė jas prieinamas visiems, o ne tik tai tiems, kurie jau buvo socialinės apsaugos sistemoje. 1990 metais buvo sukurta nacionalinė vaikų priežiūros ir švietimo sistema vaikams iki 6 metų ir universali priežiūros vaikams nuo 3 metų sistema. Ispanija netgi pralenkė Europos Sąjungos vaikų priežiūros reikalavimus, kurie ES buvo suformuluoti 2010 metais. Tačiau socialinė vyresnio amžiaus asmenų globa išlieka minimali, kadangi jais ir toliau rūpinasi daugiausia šeima [15].

1995 metais Toledo Paktas buvo postūmis indeksuojant pensijas pagal numatomą kitų metų infliaciją (nesiejant to su praeitų metų infliacija). Pakto pasekme galima pripažinti ir visišką sveikatos apsaugos finansavimą remiantis mokesčiais (pradėta įgyvendinti 1999 metais) [15].

Taigi nors Ispanija (kaip ir kitos Pietų Europos šalys) pradėjo vystyti savo gerovės valstybę vėliau negu kitos Europos šalys, bet jos apibūdinimas kaip neišsivysčiusios nevisškai atitinka po 1980-ųjų metų įgyvendintus pasiekimus.

3. Ispanijos socialinės sistemos bruožai ir dabartis

Ispanijos sistema pasižymi „sistemos dalyvio“ ir „buvimo už sistemos ribų“ situacija. Joje vyrauja liekamojo pobūdžio, fragmentiškos socialinės paramos pašalpos ir didelis pasitikėjimas šeima, nulemiantis požiūrį, kad ir be valstybės paramos galima suteikti socialinę paramą. Tai – privilegijų „branduolio“ darbo jėgai ir netekčių „periferinei darbo jėgai“ sistema [13, p. 183]. Ispanijoje egzistuoja struktūrinio modeliavimo problema – kaip suderinti bazinį socialinio draudimo modelį su universalizuotomis ir bendraisiais mokesčiais paremtomis priemonėmis, pvz., sveikatos apsaugoje. Ispanijos gerovės valstybė pasižymi dažniais programiniais ir sisteminiais finansavimo didinimais, o kitais atvejais – mažinimais. Po Franko mirties gerokai išaugo socialinės išlaidos (jos padvigubėjo iki 22–23,5 proc. nuo BVP). Tai tik keliais procentais mažiau už Europos Sąjungos vidurkį. Labai išaugo neišmokinių paslaugų dalis, kur Ispanija ilgą laiką buvo labai atsilikusi. Iki Rytų Europos šalių priėmimo į Europos Sąjungą Ispanija vis dėlto tebuvo ketvirtoje žemiausioje pozicijoje pagal socialines išlaidas. Pusė Ispanijos socialinių išlaidų buvo perskirstomos „vertikaliu“ principu. Sveikatos apsauga ir pensijos buvo labiau perskirstomojo pobūdžio negu švietimas. Ispanija pasižymėjo mažomis bedarbių išmokomis. Visos paslaugos buvo nelabai efektyvios, ir tai tarsi turėjo skatinti gyventojų nepasitenkinimą, tačiau kiekviena „gavėjų“ grupė jautėsi esanti „laimėtoja“. Nors palyginamuoju požiūriu mažų pajamų grupės „išlošė“ daugiausia, daugiau kaip trečdalis išlaidų buvo skirta turtingiausiųjų pajamų decilėms [13, p. 186]. Taigi turtingiesiems buvo skirta daugiau negu neturtingiesiems. Švietimo ir kvalifikacijos kėlimo paslaugos buvo skirtos daugiausia vidutinių ir didelių pajamų gyventojų grupėms. Daug įmokinių ir neįmokinių išmokų buvo numatytos tiems

gavėjams, kurie anksčiau (prie Franko) jų neturėjo. Įvesta naujovių neįgaliesiems, šeimos teisėje, skyrybų procese, gimdymų kontrolėje ir abortų klausimais. Dažniausiai naujomis gavėjomis tapo moterys. Tačiau išliko didelė jaunimo priklausomybė nuo tėvų [7, p. 186].

Visuomenėje aiškiai populiarsnės buvo valstybinės, o ne privačios, rinkos priemonės. Privatizacija šalyje buvo palaikoma tik mažumos gyventojų. Nors pilietinė visuomenė buvo silpna, bet po Franko mirties ji sustiprėjo. Tačiau narystės organizacijose lygis išlieka žemas – tik nuo 1/5 iki 1/3 suaugusiųjų yra organizacijų nariai. Darbo rinka šalyje buvo ir tebėra stipriai reguliuojama, kas, daugelio analitikų nuomone, krizės metais trukdė Ispanijos ekonomikos konkurencingumui.

Valdant socialistų partijai, Ispanijos modelis judėjo nuo bismarkinio socialinio draudimo iki riboto Beveridžo socializuoto modelio. Prie neo-liberalių sprendimų buvo „pridurtos“ universalios socialdemokratinės inovacijos, o visa tai buvo susieta su tradiciniu katalikišku komunitarizmu. Ispanijoje pasireiškė „Mezzogiorno“ efektas – chroniškas gyventojų pasyvumas ir priklausomybė nuo gerovės išmokų ir paslaugų sulaukė gyventojus nuo socialinių konfliktų. Šia prasme Ispanija buvo daug „ramesnė“ šalis negu Graikija ar Italija. Šalyje susikūrė trijų pakopų modelis – valstybinių, profesinių ir savanoriškų privataus draudimo priemonių modelis. Pirmą pakopą buvo paremta universalizmu, bendraisiais mokesčiais ir rėmėsi socialinės pilietybės teise, antra pakopa veikė kaip įmokomis paremta sistema, o trečia pakopa (be sveikatos apsaugos) nuo 1980-ųjų veikė kaip privačių senatvės pensijų sistema. Nuo 1990-ųjų metų Ispanijoje buvo skatinamas ir privačių sveikatos schemų įgyvendinimas. Ispanijos gerovės valstybė gyventojų akyse įgavo didelį legitimumą, tačiau vis dar buvo nepatenkintųjų per mažą socialinės apsaugos „apreptimi“.

Pastaruoju laikotarpiu Ispanija įgyvendina naują senatvės socialinio draudimo reformą – didina buvusių socialinio draudimo įmokų reikšmę senatvės pensijos formulėje (nuo 15 iki 25 metų) ir didina pensinį amžių. Šalyje įgyvendinama pensijų reforma, kuri buvo patvirtinta 2011 metų Toledo paktu [1]. 2011 metų vasario mėnesį dėl šios reformos šalyje buvo pasiektas susitarimas tarp socialinių partnerių. Reforma turi būti pradėta 2013 metais, bet visiškai įgyvendinta bus tik 2027 metais. Reformos kryptys: pensinio amžiaus didinimas iki 67 metų, darbo stažo reikalavimas viso dydžio pensijai didėja nuo 35 iki 37 metų, keičiama pensijų apskaičiavimo tvarka, į pensijų apskaičiavimo formulę įtraukiamas stabilumo faktorius, specialiosios schemos palaipsniui integruojamos į bendrąsias schemas (žemdirbių, dirbančių savarankiškai, atveju), egzistuoja dalinės pensijos (sumažinant darbo laiką) [1]. Taip pat Ispanijoje keičiasi ankstyvo pasitraukimo į pensiją tvarka: esant normalioms sąlygoms – nuo 63 metų (paliekant 2013–2027 metų pereinamąjį laikotarpį), taip pat numatyta galimybė pasitraukti į pensiją ir nuo 61 metų (pvz., krizės atveju, dėl įmonių uždarymo ir pan.) [1]. Suprantama, kad anksčiau išeinant į pensiją, mažėja ir pati pensija. Tačiau Ispanijos pensijų reformos gairės yra ne tokios drastiškos kaip Graikijoje, kur pensijų atkūrimo norma nuo 70 proc. mažinama iki 35–40 proc., o visa pensija skiriama tik turinčiam 40 metų darbo stažą.

Išvados

1. Pasaulinėje ir europinėje gerovės valstybių klasifikacijoje galima išskirti Pietų Europos modelį – vieni autoriai jį išskiria kaip visiškai savarankišką modelį su aiškia specifika, kiti – kaip korporatyvinio-bismarkinio modelio posistemę.

2. Pietų Europos modeliui (be Kipro ir Maltos) priklauso Graikija, Italija, Ispanija ir Portugalija. Ispanija ir Portugalija yra „mažiau tipiškos“ Pietų Europos modelio valstybės.

3. Ispanijos gerovės valstybę galima apibrėžti kaip Pietų Europos modelio valstybę su mažesniais klientelizmo ir patronažo bruožais bei mažesne sistemos fragmentacija negu Italijoje ir Graikijoje.

4. Yra du Ispanijos gerovės valstybės formavimosi etapai: iki diktatoriaus Franko mirties 1975 metais ir po 1975-ųjų metų.

5. Iki 1975 metų Ispanijos socialinis modelis, be mažų išimčių, buvo aiškiai korporatyvinio-bismarkinio pobūdžio.

6. Po 1980-ųjų metų Ispanijos modelis dėl daugybės socialinių programų sukūrimo ir išplėtimo priartėjo prie Šiaurės šalių institucinio-perskirstomojo modelio, nors svarbiausi jo bruožai išliko korporatyvinio-klientelistinio pobūdžio.

7. Ispanijos modeliui būdingas didesnis pensijų (ypač – senatvės) lyginamasis svoris, palyginti su ribotomis socialinėmis paslaugomis, bei didelė priklausomybė nuo šeimos paramos ir vaikų priklausomybė nuo tėvų.

8. Svarbiausias institucinio modelio požymis Ispanijoje yra jos universali valstybinė sveikatos apsauga. Gyventojai apskritai rodo didesnę prielankumą valstybinių, o ne rinkos elementų įvedimui, nors šalyje yra susikūrusios ir privačios sveikatos bei socialinės apsaugos schemas.

9. Ispanijos modelis pasižymi mažu pilietiniu aktyvumu ir didele gyventojų priklausomybe nuo socialinės apsaugos, tačiau vis tiek skundžiamasi dėl per mažos jos „aprėpties“.

10. 2011 metų pensijų reforma stengiamasi sugriežtinti pensijų gavimo kvalifikacines sąlygas – ilginamas pensinis amžius, didinami darbo stažo reikalavimai, specialiosios pensijos „integruojamos“ į bendrąsias ir pan.

11. Ispanijos socialines reformas gali sukliudyti 2010–2012 metais susiformavusi nepalanki ekonominė – socialinė padėtis, kai nedarbas pasiekė 24,4 proc., sumažėjo eksporto rinkos ir pablogėjo viešųjų finansų padėtis.

Literatūra

1. Bitinas, A. Pensijų sistemos reforma: vis dar nuosaikiai ar jau drastiškai? www.delfi.lt/news/ringas/politics/abitinas-pensiju-sistemos-reforma-vis-dar-nuosaikiai-ar-jau-drastiskai.d?id=45245033 (žiūrėta 2011 05 09).
2. Bonoli, G. Classifying Welfare States : A Two Dimension Approach. *Journal of Social Policy*. 1997, No. 26 (3), p. 351-372.

3. Esping-Andersen, G. *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge: Polity Press, 1995.
4. Ferrera, M. The „Southern“ Model of Welfare in Social Europe. *Journal of European Social Policy*. 1996, No. 6 (1), p.17-37.
5. Gelissen, J. *Worlds of Welfare, Worlds of Consent? Public Opinion on the Welfare State*. Leiden, Boston, Koln: Brill, 2002.
6. Guillen, A., Matsaganis, M. Testing the „Social Dumping“ Hypothesis in Southern Europe: Welfare Policies in Greece and Spain During the Last 20 Years. *Journal of European Social Policy*, 2000, No 10 (2), p.110-145.
7. Hemerijck, A. The Self-Transformation of the European Social Model(s). Kn. G.Esping-Andersen, D. Gallie, A. Hemerijck, J. Myles (eds) *Why We Need a New Welfare State*. Oxford: University Press, 2002.
8. Jakubowski, E. Health Care Systems in the EU. *A Comparative Study*. European Parliament, Directorate General for Research. Working Paper, Public Health and Consumer Protection Series, SACO 101 EN, 1998.
9. Kalisch, D. and Aman, T. Labour Market and Social Policy. *Occasional Papers*. Paris: OECD, 1996, No 3.
10. Katrougalos, G. The South European Welfare Model: the Greek Welfare State in Search of an Identity. *Journal of European Social Policy*. 1996, No 6(1), p.39-60.
11. Krizė Ispanijoje – [www.atn.lt/zymes/ Ispanijos+ekonomika/7](http://www.atn.lt/zymes/Ispanijos+ekonomika/7) (žiūrėta 2011 07 03).
12. Leibfried, S. Towards a European Welfare State? On Integrating Poverty Regimes into the European Community. Kn. Z. Ferge, J. Kolberg (eds). *Social Policy in a Changing Europe*. Frankfurt am Main: Campus Verlag, p. 245-279.
13. Mangen, S. *Spanish Society after Franco*. New York: Palgrave, 2001.
14. Pizzuti, F. Pension Reform and Economic Policy Constraints in Italy. *Labour*, 1998, vol. 12, issue 1, p.45-66.
15. Ploscaru, I. The Spanish Welfare State – West European History, – www.suite101.com/content/the-spanish-welfare-state-a329317 (žiūrėta 2011.01.07).
16. Trifiletti, R. Southern European Welfare Regimes and the Worsening Position of Women. *Journal of European Social Policy*. 1999, No 9 (1), p. 49-64.

Arvydas Guogis

The South European Welfare Model: Problems of the Spanish Case

Abstract

The article deals with the South European welfare state model in general and the Spanish welfare type in particular and is addressed mainly to the Lithuanian reader. The author argues clearly about the distinct specific model of the South European states – not as the subcategory of continental-european corporatist-bismarckian model. He defines this model as corporatist-clientelistic type model with strong features of clientelism, patronage and large system fragmentation. The economic crisis of 2008-2010 raised an essential question about the validity and future of the Spanish model,

as the social indicators deteriorated greatly during the last years. The Spanish welfare type is analysed in the article on the historical-structural basis, but the author does not make far-reaching prognosis on further welfare developments in Spain and the perspectives of this model.

Arvydas Guogis – Mykolo Romerio universiteto Politikos ir vadybos fakulteto Viešojo administravimo katedros profesorius, socialinių mokslų daktaras.

E. paštas: arvydasg@mruni.eu

Arvydas Guogis, Doctor of Social Sciences, is Professor at the Department of Public Administration, Faculty of Politics and Management, Mykolas Romeris University, Vilnius

E-mail: arvydasg@mruni.eu

Straipsnis įteiktas redakcijai 2012 m. sausio mėn.; recenzuotas; parengtas spaudai 2012 m. gegužės mėn.